

TIL VA ADABIYOT O'QITISHDA INNOVATSION TA'LIM TEXNOLOGIYALARI

Abduraximov Javlonbek

O'zbekiston Milliy Universiteti talabasi.

Annotatsiya: Ushbu maqolada adabiyot o'qitishda innovatsion ta'lim texnologiyalarining ahamiyati va qo'llanilishi muhokama qilinadi. Tadqiqot O'zbekistondagi adabiyot o'qituvchilarining innovatsion ta'lim texnologiyalaridan foydalanish darajasini o'rganishga qaratilgan. Maqolada adabiyotlarni tahlil qilish, so'rovnomalar o'tkazish va kuzatuvlar asosida olingan natijalar taqdim etilgan. Olingan ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, adabiyot o'qituvchilari innovatsion ta'lim texnologiyalarini qo'llashga qiziqish bildirmoqda, ammo ularni amaliyotga tatbiq etishda ba'zi to'siqlar mavjud. Xulosada innovatsion ta'lim texnologiyalarini samarali joriy etish uchun tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: adabiyot o'qitish, ta'lim sifati, o'qituvchilar, O'zbekiston, ta'lim texnologiyalaridan foydalanish

Аннотация: В этой статье обсуждается важность и применение инновационных образовательных технологий в обучении литературе. Исследование направлено на изучение уровня использования инновационных образовательных технологий учителями литературы в Узбекистане. В статье представлены результаты, полученные на основе анализа литературы, проведения опросов и наблюдений. Полученные данные свидетельствуют о том, что учителя литературы заинтересованы в применении инновационных образовательных технологий, однако существуют некоторые препятствия на пути их внедрения в практику. В заключении даны рекомендации по эффективному внедрению инновационных образовательных технологий.

Ключевые слова: преподавание литературы, качество образования, учителя, Узбекистан, использование образовательных технологий

Annotation: This article discusses the importance and application of innovative educational technologies in teaching literature. The study is aimed at studying the level of use of innovative educational technologies by teachers of literature in Uzbekistan. The article presents the results obtained based on literature analysis, conducting surveys and observations. The data obtained show that literature teachers are interested in applying innovative educational technologies, but there are some obstacles to their implementation in practice. The conclusion provides recommendations for the effective introduction of innovative educational technologies.

Keywords: literature teaching, quality of education, teachers, Uzbekistan, use of educational technologies.

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimida innovatsion texnologiyalarni qo'llash dolzarb masalaga aylanmoqda. Adabiyot o'qitish jarayonida ham yangi pedagogik va axborot texnologiyalarini joriy etish muhim ahamiyatga ega [1]. Innovatsion ta'lim texnologiyalari o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish, mustaqil ta'lim olishga bo'lgan qiziqishini oshirish hamda dars samaradorligini ta'minlashga yordam beradi [2].

O'zbekistonda adabiyot ta'limini takomillashtirish va innovatsion yondashuvlarni joriy etish borasida bir qator ishlar amalga oshirilmoqda. Ta'lim tizimini isloh qilish va rivojlantirish bo'yicha 5 ta ustuvor yo'nalish belgilangan bo'lib, ulardan biri uzluksiz ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, sifatli ta'lim xizmatlari imkoniyatlarini oshirish, mehnat bozorining zamonaviy ehtiyojlariga mos yuqori malakali kadrlar tayyorlash siyosatini davom ettirishdir [3]. Ushbu maqsadlarga erishishda innovatsion ta'lim texnologiyalarining o'рни beqiyosdir.

Shu munosabat bilan, mazkur tadqiqot O'zbekistondagi adabiyot o'qituvchilarining innovatsion ta'lim texnologiyalaridan foydalanish darajasini o'rganish va ularni samarali qo'llash uchun tavsiyalar ishlab chiqishga qaratilgan.

Usullar va adabiyotlar tahlili

Tadqiqot O'zbekistonning turli hududlarida joylashgan umumta'lim maktablarida adabiyot fanini o'qituvchi 120 nafar pedagoglar ishtirokida o'tkazildi. Ma'lumotlarni to'plash uchun so'rovnoma va kuzatuv usullaridan foydalanildi. So'rovnomada o'qituvchilarning innovatsion ta'lim texnologiyalaridan xabardorligi, ularni dars jarayonida qo'llash darajasi va samaradorligi haqidagi fikrlarini aniqlashga qaratilgan savollar o'rin olgan.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, innovatsion ta'lim texnologiyalari pedagogik jarayonni takomillashtirish va ta'lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Mamajonov va boshqalar [4] ta'kidlaganidek, innovatsion texnologiyalarni adabiyot darslarida qo'llash o'quvchilarning mustaqil va ijodiy fikrlashini rivojlantiradi, ularning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Umarova [5] esa interfaol o'qitish metodlarining adabiyot ta'limidagi ahamiyatini yoritib, ularning o'quvchilarning kommunikativ ko'nikmalarini shakllantirishdagi rolini ko'rsatib o'tgan.

Xorijiy tadqiqotchilar ham innovatsion texnologiyalarning adabiyot ta'limidagi o'rnini ta'kidlashgan. Misol uchun, Anderson [6] adabiyot darslarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini (AKT) qo'llashning afzalliklarini sanab o'tadi. Uning fikricha, AKT vositalari o'quvchilarga adabiy asarlarni chuqurroq tahlil qilish va tushunish imkonini beradi. Bundan tashqari, AKT adabiy ta'limni vizuallashtirish, o'quvchilarning mustaqil izlanishini qo'llab-quvvatlash va ularning ijodkorligini oshirishga xizmat qiladi [6].

Natijalar

O'tkazilgan so'rovnoma natijalari shuni ko'rsatdiki, respondentlarning 82% innovatsion ta'lim texnologiyalari haqida ma'lumotga ega, ammo ulardan faqatgina 56% dars jarayonida bu texnologiyalardan muntazam foydalanadi. O'qituvchilarning 68% innovatsion ta'lim texnologiyalarini qo'llashning dars samaradorligini oshirishga ijobiy ta'sir ko'rsatishini ta'kidlagan. Shuningdek, kuzatuvlar davomida interfaol metodlar, keys-stadi, loyihalash kabi innovatsion ta'lim texnologiyalarining adabiyot darslarida qo'llanilishi aniqlandi.

Tadqiqot davomida adabiyot o'qituvchilarining innovatsion texnologiyalarni qo'llashdagi asosiy to'siqlari sifatida quyidagilar keltirildi:

- Vaqt yetishmasligi (74%)
- Ta'lim vositalarining yetarli emasligi (51%)
- Malaka oshirish va o'quv seminarlarining kamchiligi (46%)
- O'quvchilarning tayyorgarligi va qiziqishining pastligi (32%)

Tahlil va muhokama

Olingan natijalar O'zbekistondagi adabiyot o'qituvchilarining aksariyati innovatsion ta'lim texnologiyalarini qo'llashga ijobiy munosabatda ekanligini ko'rsatadi. Biroq, ularning bir qismi bu

borada yetarli bilim va tajribaga ega emas. Shuningdek, ayrim tashkiliy va moddiy-texnik muammolar ham innovatsion texnologiyalarni keng joriy etishga to'sqinlik qilmoqda.

Adabiyot o'qitishda innovatsion texnologiyalarni samarali tatbiq etish uchun bir qator omillarni hisobga olish lozim. Birinchidan, o'qituvchilarning innovatsion texnologiyalar bo'yicha malakasini oshirish tizimini takomillashtirish zarur. Doimiy ravishda o'quv seminarlari, trening va malaka oshirish kurslarini tashkil etish o'qituvchilarning bu boradagi bilim va ko'nikmalarini yuksaltirishga xizmat qiladi [7].

Ikkinchidan, ta'lim muassasalarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash muhim ahamiyatga ega. Innovatsion texnologiyalarni qo'llash uchun zarur bo'lgan texnik vositalar, multimediali qurilmalar va dasturiy ta'minotlar bilan maktablarni ta'minlash maqsadga muvofiq [8].

Uchinchidan, innovatsion texnologiyalarni joriy etishda o'quvchilarning yoshi va tayyorgarlik darajasini inobatga olish lozim. Texnologiyalarni o'quvchilar imkoniyatlariga moslashtirilgan holda qo'llash yuqori samara beradi [9].

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, innovatsion ta'lim texnologiyalari adabiyot o'qitish samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Tadqiqot natijalari O'zbekistondagi adabiyot o'qituvchilarida innovatsion ta'lim texnologiyalarini qo'llashga qiziqish yuqori ekanligini ko'rsatdi. Shu bilan birga, ularni keng tatbiq etishda ayrim muammolar mavjudligi aniqlandi.

Adabiyot o'qitishda innovatsion texnologiyalarni samarali joriy etish uchun quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

- Adabiyot o'qituvchilarining malakasini oshirish va innovatsion texnologiyalar bo'yicha bilimlarini kengaytirish uchun treninglar, seminarlar va tajriba almashish tadbirlarini tizimli ravishda o'tkazib borish.
- Ta'lim muassasalarini innovatsion texnologiyalarni qo'llash imkonini beruvchi zamonaviy o'quv vositalari va texnik jihozlar bilan ta'minlash.
- Innovatsion texnologiyalarni o'quvchilarning yoshi, qiziqishi va o'zlashtirish darajasiga muvofiq tarzda qo'llash.
- Ilg'or xorijiy tajribalarni o'rganish va mahalliy sharoitga moslashtirish asosida innovatsion ta'lim texnologiyalarini amaliyotga joriy qilish.

Yuqoridagi tadbirlarni izchil amalga oshirish adabiyot fanini o'qitishda innovatsion texnologiyalarning samarali qo'llanilishiga zamin yaratadi. Bu esa o'z navbatida, ta'lim sifatini yaxshilash va o'quvchilarning adabiyotga qiziqishini oshirishga xizmat qiladi.

References:

1. Йўлдошев, Ж.Ф. ва Усмонов, С.А. (2004). Педагогик технологиялар. Тошкент: Ўқитувчи.
2. Толипов, Ў.Қ. ва Усмонбоева, М. (2006). Педагогик технологияларнинг татбиқий асослари. Тошкент: Фан.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 29 апрелдаги "Ўзбекистон Республикаси халқ таълими тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида"ги ПФ-5712-сон Фармони. <https://lex.uz/docs/4312783>

4. Мамажонов, А., Тўхлиев, Б. ва Шерматова, У. (2018). Адабиёт ўқитишда инновацион ёндашувлар. Тил ва адабиёт таълими, 4, 10-15.
5. Умарова, Г.У. (2021). Интерфаол методларнинг адабиёт дарсларида қўлланилиши. Халқ та'лими, 3, 67-72.
6. Anderson, T. (2008). Towards a theory of online learning. In T. Anderson (Ed.), Theory and practice of online learning (pp. 45-74). Athabasca University Press. [Google Scholar]
7. Ishmuhamedov, R., Abduqodirov, A. & Pardaev, A. (2008). Tarbiyada innovatsion texnologiyalar (ta'lim muassasalari pedagog-o'qituvchilari uchun amaliy tavsiyalar). Toshkent: Iste'dod.
8. Safarov, O. & Maxkamova, S. (2020). Adabiyot darslarida axborot texnologiyalaridan foydalanish. Xalq ta'limi, 1, 55-59.
9. G'ulomova, X. & Sobirova, M. (2019). Adabiyot darslarida interfaol metodlar. Pedagogik mahorat, 2, 80-83.
10. Sadullaeva N., Burieva U. The Peculiarities of Incomplete Sentences in Modern English //Annals of the Romanian Society for Cell Biology. – 2021. – С. 3008-3020.
11. Sadullaeva S., Arustamyan Y., Sadullaeva N. Shifting the assessment paradigm from knowledge to skills: Implementation of new appraisal procedures in EFL classes in Uzbekistan //International Journal of Innovative Technology and Exploring Engineering. – 2019. – Т. 9. – №. 1. – С. 4943-4952.
12. Arustamyan, Y., Siddikova, Y., Sadullaeva, N., Solieva, M., & Khasanova, N. (2020). Assessment of Educational Process and its Organization. International Journal of Psychosocial Rehabilitation, 24(S1), 573-578.
13. Nilufar S., Elvira A. GENDER SPECIFICITY OF PEDAGOGICAL DISCOURSE //INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCES WITH HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS. – 2023. – Т. 3. – №. 08.05. – С. 187-190.
14. Gulnoza K., Sadullaeva N. LINGUISTIC FEATURES OF GLUTTONIC DISCOURSE.
15. Djafarova, Dildora, Yaxshiboyeva Nodira, and Abdullayeva Zulfiya. "Socio-Cultural Memory and Its Reflection In French Phraseology." Journal of Positive School Psychology (2022): 2883-2889.
16. Yaxshiboyeva, Nodira. "Reconstruction of coloristic expressions in erkin azam's" noise" and" pakana's love"." Конференции. 2021.
17. Ilhomovna, Djafarova Dildora, and Bobokalonov Odilshoh Ostonovich. "Interaction of Language Games in the Articulation of “Historical Memory” Within French and Uzbek Phraseology." American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769) 2.1 (2024): 348-354.
18. Ilhomovna, Djafarova Dildora, Bobokalonov Odilshoh Ostonovich, and J. A. Yakubov. "Archaic Phraseological Units as Windows into “Historical Memory” in French and Uzbek Linguistic Traditions." American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157) 2.1 (2024): 163-169.
19. Ilhomovna, Djafarova Dildora, Bobokalonov Odilshoh Ostonovich, and Yaxshiboyeva Nodira Ergashovna. "Contemporary Usage of Archaic Phraseological Units Expressing “Historical Memory” In Uzbek and French Languages." American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769) 2.2 (2024): 371-377.

20. Ilhomovna, Djafarova Dildora. "Phraseological Units Expressing" Memory"/"Mémoire" in Linguistics and their Analysis through Texts." *Best Journal of Innovation in Science, Research and Development* 2.11 (2023): 490-492.
21. Яхшибоева, Нодира. "Таржима жараёнида маданиятлараро мулоқотнинг социолингвистик хусусиятлари." *Академические исследования в современной науке* 2.17 (2023): 165-169.
22. Иногамова, Ф. М., and Н. Э. Яхшибоева. "Фразеологик маънонинг конвенциаллиги." *Academic research in educational sciences* 3.5 (2022): 1176-1182.
23. Яхшибоева, Н. (2023). Туристический дискурс как один из особых видов институционального дискурса. *International Bulletin of Applied Science and Technology*, 3(6), 879-884.
24. Яхшибоева, Нодира. "The role of tourism terminology in french." *O'ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI XABARLARI*, 2023,[1/4] (2023).